

STADIUL LUCRĂRILOR DE REFORMĂ AGRARĂ DIN JUDEȚUL BIHOR ÎN AUGUST 1946

de

GABRIEL MOISA

Istoria contemporană pare, la prima vedere, facilă ca urmare a abundenței surselor și a existenței numeroșilor martori oculari. Dar, cercetătorul care dorește să studieze această parte a istoriei are o sarcină extrem de dificilă, mai ales pentru spațiul temporal 1944—1947 când au loc confruntări, uneori violente, între forțele democratice și tancurile sovietice, cu portdrapelul lor Partidul Comunist Român. Din nefericire spectrul politic democratic, PNT, PNL, PSD. Independent, precum și celelalte partide și grupări politice de mai mică sau mai mare importanță, a fost înlăturat din viața politică a țării într-un mod cât se poate de brutal. Se va institui astfel un regim de *democrație populară* tranzitoriu către republica de culoare comunistă care își va intra pe deplin în atribuții, începând cu 30 decembrie 1947. Este de asemenea dificil de studiat această perioadă pentru că în istorie există, uneori chiar prea frecvent, tendința de a aluneca spre interpretări de circumstanță și cum acești ani sunt apropiați de noi sunt mult facilitate aceste genuri de greșeli.

Imediat după 23 august 1944, comuniștii români au declanșat pe toate fronturile o puternică ofensivă care viza îndeobște toate sferele activității sociale, economice și politice pentru a-și infiltra propriii oameni în rândul factorilor decizionali, ușurând astfel procesul preluării puterii de către P.C.R. în România, atunci când condițiile o vor permite. În această ordine de idei sunt câteva direcții în care Partidul Comunist va acționa mai insistent de unde apoi va presiona mai ușor asupra embrionului democratic care încerca să se dezvolte după 23 august 1944, atât de brusc și brutal distrus la 6 martie 1945.

Un prim obiectiv, care odată atins ulterior putea deveni extrem de eficace, era cel al preluării conducerii mișcării sindicale¹. Sindicatele au fost reînființate în cursul lunii septembrie 1944 iar conducerea acestora a fost acaparată încă de la început de activiști de frunte ai Partidului Comunist: Gh. Apostol, Chivu Stoica, F. Anghelie sau Alexandru Sencovici. Astfel la 1 septembrie 1944 a fost creată din inițiativa P.C.R. *Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România*, pe principiul luptei de clasă², cu scopul de a înființa noua mișcare sindicală, între 1938—1944 au fost interzise, sub controlul Partidului Comunist. În cadrul diverselor întruniri de constituire a sindicatelor în întreprinderi, apoi pe ramuri, pe plan național, activiștii comuniști promiteau majorări

¹ *Revista Istorică*. Serie nouă, tom IV, nr. 7—8, 1993, p. 666.

² *Ibidem*.

de salarii ireale de la 100% la 500%. Aceasta întreținea în rândul muncitorilor o stare de tensiune și revoltă cu care se putea cenzura guvernele de la conducerea României.

O altă zonă vizată de Partidul Comunist, pentru a controla era aceea a structurilor administrative — de la nivel local și central³ —, alcătuite în cea mai mare parte din funcționari de carieră, dar care nu aveau nimic în comun cu fascismul deși de acum înainte acestora li se va imputa frecvent această vină cu un scop bine precizat. Comuniștii, susținuți de autoritățile sovietice ocupante, au pornit o campanie violentă de înlocuire a funcționarilor vechi cu membri ai P.C.R. sau oportuniști dispuși a face jocul comuniștilor. Motivul invocat era defascizarea țării și instaurarea „democrației“. Același proces se desfășura concomitent și la nivelul eșaloanelor superioare ale armatei, al conducerilor instituțiilor de orice natură, inclusiv ai celor culturale și de învățământ, a asociațiilor, oamenilor de artă, barourilor avocaților, al organizațiilor de tineret⁴. Cu ajutorul presei controlate de comuniști: „Scânteia“ „România Liberă“ al cărei director era Grigore Preoteasa, s-a declanșat acțiunea de eliminare a celor incomozi din cultura românească: C. Rădulescu-Motru, M. Vulcănescu, Radu Tudoran, Gheorghe Brătianu — ținta principală a Scânteii, Ionel Perlea și mulți alții sub motivul colaborării cu regimul antonescian. În acest context al intimidării intelectualității s-au desfășurat alegeri pentru o nouă conducere a *Societății Scriitorilor*, la conducerea ei ajungând comuniști sau oportuniști care aveau să devină calul troian al comunizării culturii românești: Victor Eftimiu, Mihai Beniuc, Cicerone Teodorescu dar și Cezar Petrescu sau Hortensia Papadat-Bengescu⁵. La 28 septembrie 1944, noul comitet de conducere al „*Societății Scriitorilor*“ întrunit în ședință extraordinară a aderat la „Platforma program“ a P.C.R. pentru guvernarea țării. Toate aceste noi comitete de conducere ale diverselor asociații culturale sau profesionale, zise apolitice, vor lua atitudine contra guvernelor C. Sănătescu și N. Rădescu, creând derută și panică în rândul intelectualității. Acestea sunt exemple de infiltrare comunistă în toate mediile de influențare a opiniei publice, pregătindu-se preluarea puterii de către aceștia.

Dar poate cel mai eficace instrument folosit de comuniști pentru acapararea puterii în stat a fost cel agrar. Partidul Comunist și aliații săi, mai ales Frontul Plugarilor, au folosit și manipulat din plin masele țărănești pentru atingerea scopului lor atât înainte de 6 martie 1945 cât mai ales după această dată. Partidul Comunist Român a promis că în contextul în care vor ajunge la putere va promova o largă reformă agrară. Acest lucru a fost exploatat încă din septembrie 1944 dar va urma o curbă ascendentă până în februarie 1945, când, agitațiile comuniste vor atinge apogeul mergându-se până acolo încât la 9 februarie⁶, într-un apel către țărani îi încuraja pe aceștia să-și împartă singuri pământurile, fără existența vreunui decret-lege care să prevadă norme precise de expropriere și respectiv de împroprietărire.

În ziua de 10 februarie 1945, Comitetul Central al Frontului Pluga-

³ *Ibidem*, p. 668.

⁴ *Ibidem*, p. 669.

⁵ *Ibidem*, p. 670.

⁶ *Ibidem*, p. 668.

rilor a lansat la rândul său un manifest în care se spunea: „Frați plugari! A sunat ceasul ca ogorul pe care îl munciți să fie al vostru, nu al moșierilor...”⁷ accentuând agitația de sorginte comunistă vizavi de problema agrară. Totodată manifestul indica principiile și modul de realizare a reformei, desigur exprimat sub influența și cu acordul P.C.R. Este de fapt asemănător cu principiile decretului lege de reformă agrară din 23 martie 1945. Acest act din 10 februarie prevedea: 1. Să fie confiscate pământurile criminalilor de război, de moșierilor plecați cu nemții și ale celor care sabotează lucrările câmpului pe moșiile lor.

2. Să fie confiscat pământul ce depășește 50 ha, al celorlalți moșieri.

3. Cu pământurile confiscate se vor împroprietări țărani fără pământ și cu pământ puțin.

4. Din pământurile confiscate, Statul va constitui un fond de rezervă de cinci la sută. Din acest fond se vor împroprietări țărani din regiunile fără pământ.

5. Pământurile mănăstirești nu se vor confisca.

6. Prețul pământului confiscat și dat țăranilor se fixează la o sumă egală cu valoarea recoltei pe un an. Plata se va face statului în 10 rate anuale⁸.

După aceste manifeste ale P.C.R. și Fronturile Plugarilor acțiunilor de împărțire cu forța a pământurilor au luat amploare. În a doua jumătate a lunii februarie și în primele zile din martie 1945 s-au confiscat terenuri ale „moșierilor” în: Botoșani, Bacău, Neamț, Racuvu, Tutova, Buzău, Olt, Prahova, Trei Scaune, Dâmbovița, Constanța, Hunedoara etc.⁹. Pentru a „sprijini” pe țărani în acțiunea de expropriere forțată din orașe erau trimise de către P.C.R. grupe operative de muncitori în sate: din Timișoara au fost trimiși 40 de muncitori, din Deva 40 de activiști P.C.R. iar din Arad 30. În unele sate se formau chiar și unități înarmate de muncitori și țărani¹⁰.

După cum se poate observa Partidul Comunist Român a folosit și această problemă, cea agrară, pentru a înlătura chiar prin forță tentativa de revenire la democrație parlamentară autentică. Pentru aceasta s-a folosit de toate mijloacele posibile: guvern — prin membrii săi de aici până la 6 martie 1945, diversiune, forță, sprijin sovietic. În cele din urmă la 6 martie 1945 reușesc, prin intervenția lui Vâșinski din 28 februarie 1945 să formeze primul guvern comunist din istoria României, condus de Petru Groza șeful Frontului Plugarilor dar abedient Partidului Comunist.

Imediat după instalarea sa, guvernul Groza a agitat chestiunea reformei agrare propunând și promițând în cel mai scurt timp să împroprietărească pe țărani, urmărind astfel să-și sporească aderența în rândurile populației.

⁷ *Ibidem*, 6 martie 1945. *Masele populare — forța hotărâtoare în restaurarea puterii revoluționar-democratice a muncitorilor și țăranilor*, Editura Politică, București, 1982, p. 224.

⁸ *Ibidem*, p. 230.

⁹ *Ibidem*, p. 231.

¹⁰ Traian Udrea, *Date noi privind cucerirea prefecturilor Dolj și Romanați la sfârșitul lunii februarie 1945, în Oltenia. Studii și comunicări*, Craiova, 1974, p. 198—199.

Pentru reforma agrară se pronunță și Partidul Național Țărănesc. Astfel la 16 octombrie 1944 „Dreptatea” publica pe prima pagină *Manifestul-Program* al Partidului Național Țărănesc în care la prima secțiune, rezervată agriculturii prevedea că: „Transformarea marii proprietăți agricole în proprietate țărănească, va fi una din preocupările de competență în acest domeniu. Ca urmare Statul — reprezentant al interesului colectiv — are dreptul să procedeze la expropriere, la improprietărire, la cooperativizare, la culturi comune, la comasare, la disciplina muncii etc. în exploatarea capitalistă și a intermediarilor să fie înălăturată...”.¹¹ Partidul Național Țărănesc sesizează noile vremuri prefigurate de prezența Armatei Roșii în România și consimte la realizarea reformei agrare, desigur în alți termeni decât o voia Partidul Comunist. Pragmatismul politic al liderilor național-țărănești a ieșit în față și cu acest prilej. Singurul partid important care se opunea unei exproprieri, fie ea și la scară redusă, era Partidul Național Liberal. Adepții lui Dinu Brătianu s-au integrat mai greu noilor realități, neavând abilitatea de a se prezenta cu un nou program, la fel ca maniștii și comuniștii. În general PNL va juca rolul celui de-al doilea partid opoziționist ca influență în perioada 1944—1947 și singura problemă esențială în care PNL nu s-a pronunțat într-un mod original a fost cea agrară. La începutul lui februarie 1945, Dinu Brătianu ține un discurs în care a subliniat că liberalii nu găsesc oportună o reformă agrară¹².

Guvernul Groza, odată instalat, a demarat pregătirile și discuțiile în jurul reformei agrare. Primul proiect a fost discutat în ședința guvernului din 12 martie 1945, fiind prezentat de ministrul de resort, Romulus Zăroni. Ultima variantă a fost discutată și aprobată în ședința din 20 martie 1945¹³. Astfel, la 23 martie 1945 intra în vigoare Legea nr. 187 pentru înfăptuirea reformei agrare¹⁴. Articolul 3 prevedea categoriile de expropriați: colaboraționaliștii cu Germania, criminalii de război și vinovații de dezastrul țării, refugiații de după 1944, absenteiștii, voluntarii Națiunilor Unite, loturile de peste 10 hectare care n-au fost cultivate în regie proprie în ultimii 7 ani, suprafețele de peste 50 hectare. Conform articolului 8 erau exceptate: orezăriile, bunurile mănăstirilor. Domeniile Coroanei, Eforiilor și Așezământelor spitalicești, Academiei Române, Casei Școalelor etc. În preziua reformei adoptate la 23 martie proprietățile de peste 50 ha reprezentau 19,3% din totalul suprafețelor cultivabile și numai 0,4% proprietari, cele între 10 și 50 de hectare 21,4% din suprafață și 5,9% din numărul proprietarilor, cele între 5—10 ha, 26% din suprafață și 16,9% din proprietari iar suprafețele între 0—5 ha 33,3% din total și 76,8% din proprietari¹⁵. Deci cele 1 460 000 hectare expropriate și oferite la circa 900 000 de familii, din care 400 000 fără nici a palmă de pământ au afectat numai 19,3% din suprafața cultivabilă și 0,4% dintre proprietari, cu mult mai puțin decât reforma din 1921.

¹¹ Gheorghe Onișoru, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944—1947)*, București, Fundația Academia Civică 1996, p. 96.

¹² *Ibidem*, p. 109.

¹³ *Ibidem*, p. 216.

¹⁴ *Monitorul Oficial*, p. I, nr. 68 bis, 23 martie 1945, pp. 2205—2208.

¹⁵ *Revista istorică*, Serie Nouă, tom IV, nr. 7—8, 1993, p. 667.

Era aceasta una dintre măsurile, prima de acest gen, menite a paraliza proprietatea mică și mijlocie și în general agricultura bazată pe proprietatea particulară¹⁶.

Ca urmare a decretului-lege nr. 187 din 23 martie 1945 pentru înfăptuirea reformei agrare erau instituite în fiecare județ organisme menite a înfăptui reforma agrară. La nivel județean ființa Camera Agricolă care avea să coordoneze activitatea la nivelul județului, în frunte cu un director și un subdirector. Camera Agricolă organiza, la indicațiile organizațiilor centrale și locale ale Partidului Comunist pentru fiecare plasă. Ocoalele Agricole în care un rol determinant îl aveau inginerii topometri, desemnați cu parcelarea și măsurarea suprafețelor expropriate de la foștii proprietari. Mai existau de asemenea, Comisiile locale comunale de împroprietărire în care intrau de regulă inginerul topometru, primarul satului sau comunei și câțiva cetățeni considerați siguri, căutându-se ca aceștia să fie membri ai P.C.R., Frontului Plugarilor sau vreunei organizații aflate sub tutela Partidului Comunist.

Desigur, județul Bihor nu a făcut excepție de la această organizare, extrem de centralizată și bine controlată. Informațiile documentare cu referire la județul Bihor în această perioadă, imediat următoare decretului-lege din 23 martie 1945, lipsesc din arhivele orădene. Prima referire la această chestiune o avem abia din august 1946, dintr-un *Proces-Verbal încheiat cu ocazia analizei lucrărilor de reformă agrară*¹⁷. Aceasta este o analiză a stadiului reformei agrare din județul Bihor declanșate în primăvara anului 1945. În prim-planul reformei agrare în județul Bihor se găsea Camera Agricolă Bihor în frunte cu Gheorghe Lapedatu, directorul Camerei Agricole Bihor și subdirectorul Ion Brătescu¹⁸. Mai erau de asemenea 12 Ocoale Agricole de plasă. Acestea erau: Ocolul Agricol Aleșd, Ceica, Beiuș, Beliu, Marghita, Central — în jurul Oradiei — Tileagd, Salonta, Sălard, Tinca, Săcuieni, Vașcău¹⁹.

În 26 și 27 august 1946, în localul Camerei Agricole Bihor, a avut loc o „conferință de serviciu” cu șefii ocoalelor agricole și ingineri topometri din județ, care au luat în discuție stadiul lucrărilor de reformă. S-au luat în discuție progresele făcute în această direcție dar și neajunsurile și piedicile pentru care în unele locuri nu se poate definitivă reforma agrară. La această ședință au participat: Gheorghe Lapedatu — directorul Camerei Agricole Bihor, Ion Brătescu — subdirectorul Camerei Agricole Bihor, șeful Inspectoratului Cadastral Regional Cluj, Șeful Inspectoratului Cadastral Oradea, ingineri topometri delegați cu măsurătoarea și parcelarea moșiilor expropriate, șefii de Ocoale Agricole. Dintre aceștia din urmă au lipsit din Bihor doar inginerul topometru Romanovschi Dionisie din plasa Sălard care era în conflict cu șeful Ocolului Agricol Sălard, unde era delegat cu măsurătoarea, iar dintre personalul Camerei Agricole, inginerul Nicolae Petrescu, șeful

¹⁶ *Revista Istorică*, Serie Nouă, tom V, nr. 9—10, 1994, p. 1034.

¹⁷ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Bihor, *Fond Sfatul Popular al regiunii Crișana*, Secțiunea Agricolă, dos. 1/1946, f. 1 (în continuare A.N.B.).

¹⁸ *Ibidem*, f. 2.

¹⁹ *Ibidem*, f. 4—7.

Ocolului Agricol Beliu și Ioan Botă, șef de cultură la Ocolul Agricol Sălard²⁰.

Până la această dată — august 1946 — au fost expropriate în zona Ocolului Agricol Aleșd: 6 moșii, Ocolul Agricol Ceica — 6 moșii, Ocolul Agricol Beiuș — 2 moșii, Ocolul Agricol Beliu — 2 moșii, Ocolul Agricol Marghita — 65 moșii, Ocolul Agricol Central Oradea — 19 moșii, Ocolul Agricol Tileagd — 7 moșii, Ocolul Agricol Salonta — 75 moșii, Ocolul Agricol Sălard — 22 moșii, Ocolul Agricol Tinca — 14 moșii, Ocolul Agricol Săcuieni — 49 moșii și Ocolul Agricol Vașcău — 1 moșie²¹. După cum se poate observa cele mai multe proprietăți până la această dată au fost expropriate în zonele de câmpie ale județului: Marghita, Săcuieni, Sălard, Central și cu un plus pentru Salonta. Acest lucru este firesc având în vedere faptul că marile proprietăți de peste 50 ha erau distribuite în câmpie și mai puțin în zonele colinare și de munte ale Bihorului. Dacă numărul proprietăților expropriate era relativ mare în ceea ce privește parcelarea acestora de către inginerii topometri situația nu era la fel de bună. În Ocolul Agricol Aleșd din 6 moșii nu s-a întocmit la nici una nici măcar parcelarea provizorie, în Ocolul Agricol Ceica din 6 moșii expropriate s-a întocmit parcelarea provizorie doar la 3 moșii, în Ocolul Agricol Beiuș din 2 moșii expropriate s-a întocmit proiectul provizoriu de parcelare la amândouă dar rămân în discuție locurile de casă expropriate din moșia doctorului Pop Ioan din Beiuș. În Ocolul Agricol Beliu din cele 2 moșii expropriate la nici una nu s-a întocmit nici un tablou de parcelare, în Ocolul Agricol Marghita din 65 de moșii expropriate, numai la 3 s-a întocmit proiectul de parcelare de către inginerul topometru Forgacs Anton, iar la altele 20 de moșii s-au extras datele, întocmit schițele de plan și sunt în curs de terminare proiectele de parcelare, în Ocolul Agricol Central din cele 19 moșii expropriate s-au definitivat proiectele de parcelare la 6 moșii iar la celelalte sunt în curs de executare de către inginerul topometru Szabó Adalbert, împreună cu șeful Ocolului Agricol, în Ocolul Agricol Tileagd din cele 7 moșii expropriate cu proiecte de parcelare definitive sunt 2 moșii, în Țețchea și Păulești iar restul de 5 sunt în curs de executare. În Ocolul Agricol Salonta cu cele 75 de moșii expropriate numai la 8 moșii s-a întocmit și executat proiectul de parcelare definitiv iar la alte 7 moșii s-a întocmit doar parcelarea provizorie care e în curs de aplicare în teren. Există aici o neclarificare a terenurilor de până la 10 ha — nu se specifica ce fel de neclarificare — expropriate care urmau a fi clarificate de șeful Ocolului Agricol Salonta. În Ocolul Agricol Sălard s-au expropriat 22 moșii dar până în august 1946 s-a executat lucrări de parcelare numai în comunele Șisterea și Hodoș de către inginerul Romanovschi Dionisie, cel absent de la ședința din 26—27 august 1946, dar stadiul lucrărilor nu se cunoaște prea exact pentru că după cum aminteam mai sus existau neînțelegeri între acest inginer și șeful Ocolului Agricol Sălard. În Ocolul Agricol Tinca din cele 14 moșii expropriate s-au efectuat proiecte provizorii de parcelare la 10 moșii iar pentru restul de 4 acestea erau în curs de întocmire.

²⁰ *Ibidem*, f. 2.

²¹ *Ibidem*, f. 4—7.

În Ocolul Agricol Săcuieni nu s-a întocmit proiectul de parcelare decât la o singură moșie din 49 câte au fost expropriate, la aceasta lucrând inginerul topometru Vizi Ioan iar în fine, în Ocolul Agricol Vașcău pentru terenul expropriat de la obseateistul Steiner Iosif nu s-a întocmit nici un proiect de parcelare dar urma a se urgenta cât mai mult posibil dosarul respectiv și se va înainta Camerei Agricole Oradea²².

După cum se poate observa din datele semnalate mai sus, procesul de expropriere a categoriilor de proprietăți specificate de decretul-lege 187 din 23 martie 1945, a pornit cu un oarecare aplomb în Bihor fiind expropriate într-un singur an numai puțin de 166 de moșii. Dar, dacă procesul demarase „bine” nu același lucru se poate spune și despre continuarea lui, adică parcelarea acestor moșii, împrumietărirea celor în drept și eliberarea titlurilor de proprietate. Acest lucru se făcuse doar provizoriu și doar la nivelul parcelării acestor moșii ceea ce a făcut necesară ședința din 26—27 august 1946 pentru a realiza lucrările de reformă agrară la care au participat toți factorii de decizie din regiune în aplicarea reformei agrare. De altfel în ceea ce privește acordarea titlurilor de proprietate, acestea vor fi în multe cazuri amânate sine die, acestea neacordându-se niciodată²³.

Desigur că motivele pentru care aceste lucrări trenau, erau diverse și acestea au fost luate în discuție pentru fiecare caz în parte, cu ocazia aceleiași ședințe. Astfel în plasa Ceica nu s-a făcut încă parcelarea, de către inginerul topometru Toth Alexandru, pe moșiile expropriate de la Cubic Francisc din Cotiglet și frații Cartiș din Rogoz și Dumbrăvița Mică pentru că Comisia de plasă pentru reforma agrară Ceica nu a fixat încă lotul tip, iar cazul moșiei lui Popescu Alexandru din Lăzăreni nu este soluționat încă el aflându-se la Comisia centrală de reformă agrară de pe lângă Camera Agricolă Oradea²⁴. Aceste genuri de cauză sunt dintre cele mai răspândite, ele regăsindu-se aproape în fiecare Ocol Agricol din cele 12 existente ca o dovadă că între factorii implicați în împărțirea pământurilor existau inadvertențe datorate probabil lipsei de convingere față de ceea ce fac.

Au existat desigur și cazuri mai speciale. Astfel, în plasa Sălard urmau a fi împrumietărite de pe o moșie mai multe sate existând în acest context neînțelegeri legate de zona în care urmează a se împrumietări fiecare sat. În acest caz întregul dosar fusese înaintat Comisiei Centrale de reformă agrară de pe lângă Comisia Agricolă Oradea care încă în august 1946 nu soluționase problema²⁵. În plasa Tinca în schimb s-a pornit bine cu parcelarea provizorie la moșiile din Ianoșda, Belfir, Talpoș, Bătăr dar inginerul topometru desemnat, Urszinyi, a renunțat la delegația primită în contextul în care aici au avut loc ulterior numeroase nemulțumiri ale țăranilor legate de modalitatea parcelării și distribuirii acestor parcele chiar dacă numai provizoriu²⁶. Plasa Sălard nu a fost nici ea scutită de tensiuni de acest gen. Aici s-a constatat că expropriările făcute de către comitetele locale nu conțin suprafața exactă a moșiilor, acest

²² *Ibidem*.

²³ A.N.B., *Fond. cit.* dos. 8/1949, nr. doc. 4.

²⁴ A.N.B., *Fond. cit.* dos. 1/1946, f. 2.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

fapt continuând și la comisia de plasă și chiar la cea județeană. Se considera că acest fapt se datora inginerului Romanovschi Dionisie, delegat cu lucrările de reformă agrară din plasa Sălard acesta neținând în nici un fel legătura cu șeful Ocolului Agricol, efectuând operațiunile după cum consideră de cuviință²⁷. O altă cauză detectată ca generatoare de neînțelegeri și tensiuni este aceea că se constată din ce în ce mai frecvent acum faptul că tot mai mulți ingineri topometri particulari, fără delegație din partea Camerei Agricole Oradea, erau angajați de populație pentru a-și primi cât mai repede pământul, contra sumei de 20 000 lei pe iugăr, pentru parcelarea terenurilor. Directorul Ocolului Agricol Oradea, Gheorghe Iapedatu, a cerut Ocoalelor agricole să se raporteze imediat telegrafic numele acelor ingineri pentru a se putea lua măsuri contra lor²⁸. De asemenea, în plasa Centrală — Oradea —, inginerul topometru Szabó Adalbert anunța mai multe piedici și nepotriviri în ceea ce privește exproprierea, acesta neprimind date exacte cu privire la proprietarii expropriați, pe plan local²⁹. Cu prilejul ședinței de analiză din 26—27 august 1946 s-a pus problema, de către inginerii topometri, faptul că aceștia obțin cu mare greutate muncitori care să-i ajute în parcelarea terenurilor luându-se hotărârea ca în acest sens să se intervină la Prefectura județului pentru a se pune la dispoziția inginerilor, muncitori zilieri, mijloace de transport, locuință, salariu etc., pentru a le ușura acestora munca³⁰.

După cum se poate observa în calea eforturilor autorităților comuniste de a duce la bun sfârșit reforma agrară se ridicau numeroase piedici, de la informații false date inginerilor topometri la refuzul de a colabora cu aceștia, dar, încă această rezistență este pașnică sau fără urmări tragice. Nu același lucru îi putem spune despre august 1949 când rezistența la expropriere devine activă iar reacția violentă, nu în puține cazuri având și victime omenești³¹, acum drumurile depășind granița suportabilului în multe dintre cazuri, acestea ducând la revolte țărănești.

În finalul discuțiilor legate de reforma agrară a fost abordată chestiunea luării unor măsuri în vederea impulsționării procesului de reformă agrară³²:

a) inginerii topometri autorizați, împreună cu șefii ocoalelor agricole și celelalte organe vor ține un contact strâns și pentru bunul mers al lucrărilor vor întocmi pentru fiecare plasă și moșie în parte un program de lucru pe baza căruia să se facă lucrările;

b) inginerii topometri după ce termină perimetrarea unei moșii să predea imediat personalului nostru și celui silvic proiectele de parcelare, schița de plan, pentru a putea începe parcelarea terenului expropriat;

c) trimiterea în plasa Salonta, unde sunt multe moșii expropriate a încă unui inginer topometru delegat de Camera Agricolă Oradea;

d) în plasa Săcuieni va fi trimis și domnul inginer topometru Gönczi care va lucra împreună cu inginerul existent la fața locului Vizi Ioan.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, f. 3.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ A.N.B., *Fond. cit.*, dos. 1/1949, f. 2.

³² A.N.B., *Fond. cit.*, dos. 1/1946, f. 8—9.

Inginerul Gönczi va începe măsurătoarea cu moșia Iosif Stubenberg din Săcuieni mai întâi ferma „Sweitzer“ unde va lua ființă ferma de stat.

e) se va cere telegrafic de la Sindicatul topometrilor din România și Ministerul Agriculturii, să se trimită urgent delegațiile topometrilor care nu au sosit încă pentru ca și aceștia să poată executa parcelări în vederea îmbunătățirii ritmului acestora;

f) pentru locurile de casă se va constitui o comisie specială care se va ocupa de aceste cazuri;

g) șefii de ocoale, în cazul în care erau împiedicați a face lucrările de reformă agrară erau invitați a face rapoarte scrise, însoțite de dovezi și acte, cu propuneri pentru a se lua măsuri și raport Ministerului Agriculturii dacă e cazul;

h) plata cheltuielilor de măsurătoare se va încasa de comitetele locale după care în cel mai scurt timp suma va fi depusă la Casa de Depuneri și Consemnațiuni pe seama Ministerului, cunoscând că Ministerul având multe cheltuieli cu reforma agrară este nevoie a se vărsa urgent aceste sume.

În final a fost adus la cunoștința participanților la această ședință ordinul telegrafic nr. 16036 din 29 martie 1946, al Ministrului Agriculturii Traian Săvulescu, înregistrat sub numărul 2956 din 1 aprilie 1946, prin care s-a dispus rezervarea și înființarea în județul Bihor a patru ferme de stat după cum urmează:

1. 250 ha împreună cu edificii la Săcuieni în moșia Iosif Stubenberg. benberg.

2. 250 ha, moșia Abației de Melk din Marghita.

3. 250 ha, în comuna Inand, moșia Coloman Markovits.

4. 250 ha, în omuna Sălard din moșia lui Iosif Bartseh.

În continuarea celor spuse mai sus și în spiritul aceluiași ordin dat de ministrul Traian Săvulescu se dispunea rezervarea în perioada care urmează în comuna Balc, din moșia expropriată de la Iosif Pincas suprafața de 30 ha lot pomicol și în comuna Săcuieni din moșia expropriată de la Iosif Stubenberg, suprafața de 16 ha lot pomicol. În aceste două locuri urmau a se înființa ferme pomicole pe întreaga suprafață menționată³³. Comisia Județeană de reformă agrară trebuia să rezerve aceste terenuri pentru această întrebuințare fără a le folosi în alt scop; la fel trebuiau rezervate și terenurile destinate cavalerilor Mihai Viteazul³⁴. În fine Ocoalele Agricole unde urmau a se rezerva aceste terenuri pentru ferme de stat vor porni la întocmirea proiectelor provizorii de parcelare, cu schița de plan a terenului expropriat în cel mai scurt timp pentru a se putea începe demersurile pentru înființarea acestora la o dată cât mai apropiată.

În concluzie se poate spune că la nivelul județului Bihor, august 1946 are o semnificație aparte. A fost momentul în care factorii decizionali ai reformei agrare s-au oprit din agitația lor, au privit în urmă constatând că după un an de la demararea reformei agrare în Bihor lucrurile nu stăteau cum ar fi dorit ei să stea. Desigur că se consideră că s-au făcut unele progrese, pe alocuri substanțiale — vezi

³³ *Ibidem*, f. 7.

³⁴ *Ibidem*.

plasa Salonta, Marghita — dar în cele mai multe zone reforma agrară din diverse motive stagnează. A fost acest moment — august 1946 — unul de analiză dar și unul de stabilire a coordonatelor pe care urmau a se dezvolta eforturile pentru realizarea reformei agrare, stabilindu-se precis pașii care urmau a se face pentru a finaliza cu succes munca începută.

Momentul august 1946 a fost fără îndoială unul care a impulsionat acțiunile de expropriere dar în același timp și unul care a radicalizat măsurile împotriva recalcitranților și celor care nu se supuneau. În perioada care va urma, anii 1947—1948—1949, tensiunile se vor aduna permanent și vor duce la răbufnirile violente din anul 1949 care se vor finaliza cu rezultate tragice pentru țărani.

În fine august 1946 a însemnat, deși ordinul fusese dat de București încă în aprilie 1946, declanșarea acțiunilor în județul Bihor, menite a se finaliza cu înființarea primelor ferme de stat: Marghita, Săcuieni, Inand, Sălard și Balc. A fost doar începutul, începutul demolării agriculturii bihorene, segment al efortului demolator național început la 6 martie 1945 de către regimul comunist instrumentat de la Moscova.

LE STADE DES TRAVAUX DE LA REFORME AGRAIRE DU DÉPARTEMENT DE BIHOR EN AOÛT 1946

— *Résumé* —

L'ouvrage ci-présent a comme but d'analyser le stade des travaux de la réforme agraire dans le département de Bihor après une année depuis sa légifération.

Le mois d'Août 1946 a une signification particulière pour le département de Bihor, parce qu'il a été le moment où on s'est rendu compte du fait que, depuis une année du démarrage de la réforme, les choses n'allaient pas très bien.

Dans ce contexte, le mois d'Août 1949 constitue un moment favorable pour les actions d'expropriation qui, après le mois de Mars 1949, s'intensifieront dans les conditions des autres réalités.

Enfin, le mois d'Août 1949 a signifié le déclenchement des actions dans le département de Bihor, actions destinées à la création des premières formes d'État à: Marghita, Săcuieni, Inand, Sălard et Balc.